

**ÜMUMPEDAQOJİ PROBLEMLƏR
GENERAL PEDAGOGICAL PROBLEMS
ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ**

UOT 37.1

Aynur Famil qızı Paşayeva

*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
Elmi-tədqiqat Mərkəzinin direktoru,
filologiya elmləri doktoru, dosent
<https://orcid.org/0000-0001-9448-3928>
E-mail: aynurfamilgizi@gmail.com*

Adilə Həsən qızı Nəzərova

*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0000-0002-4340-6882>
E-mail: adiyazadiyaz@gmail.com
[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(5\).10-15](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(5).10-15)*

MİLLİ DAĞ TERMINOLOGİYASININ EKOLOJİ TƏHSİLDƏ ROLU

Aynur Famil Pashayeva

*director of the Scientific Research Center of the
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan,
doctor of sciences in philology, associate professor*

Adila Hasan Nazarova

*leading researcher at the Institute of
Education of the Republic of Azerbaijan,
doctor of philosophy in philology*

**THE ROLE OF NATIONAL MOUNTAIN TERMINOLOGY IN
ECOLOGICAL EDUCATION**

Айнур Фамиль гызы Пашаева

*директор Научно-Исследовательского Центра
Института Образования Азербайджанской Республики,
доктор филологических наук, доцент*

Адила Гасан гызы Назарова

*ведущий научный сотрудник
Института Образования Азербайджанской Республики,
доктор философии по филологии*

**РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГОРНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ
В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ**

Xülasə. Tədqiqat işində orta təhsil sistemində ekoloji savadlılığın artırılması kontekstində milli dağ terminologiyasının inteqrasiyası imkanları araşdırılır. Coğrafiya fənninin tədrisində rəsmi kurikulum proqramları və dərsliklər təhlil edilir, xüsusilə yüksək dağlıq landşaftların mənimsənilməsində yerli leksikanın rolu qiymətləndirilir. Məqalədə Azərbaycan dilinin zəngin etno-ekoloji terminoloji bazasının (məsələn,



“yal”, “quzey”, “güney”, “gədik” və s. anlayışlar) şagirdlərin coğrafi təfəkkürünün inkişafına və ətraf mühitə qarşı məsuliyyət hissinin formalaşmasına pedaqoji təsiri şərh olunur. Eyni zamanda, coğrafi terminologiyanın tarixi-lingvistik varisliyi Manna dövləti dövründən müasir toponimik vahidlərə qədər izlənilir, milli irsin qorunmasının elmi əhəmiyyəti əsaslandırılır. Praktiki dərslərə və statistik göstəricilərə əsaslanan bu araşdırma dilçilik və ekologiya elmlərinin birliyində səmərəli fənlərarası tədris modelinin tətbiqini təklif edir.

Açar sözlər: milli terminologiya, ekoloji təhsil, pedaqoji təcrübə, etno-lingvistik leksika, milli coğrafi adlar, leksik baza.

Abstract. The research study explores the possibilities of integrating national mountain terminology in the context of increasing environmental literacy in the secondary education system. Official curriculum programs and textbooks in the teaching of geography are analyzed, and the role of local vocabulary, especially in the mastery of high-mountainous landscapes, is evaluated. The article comments on the pedagogical impact of the rich ethno-ecological terminological base of the Azerbaijani language (for example, the concepts of 'yal', 'quzey', 'güney', 'gədik', etc.) on the development of students' geographical thinking and the formation of a sense of responsibility towards the environment. At the same time, the historical-linguistic continuity of geographical terminology is traced from the Manna state period to modern toponomic units, justifying the scientific importance of preserving national heritage. This study, based on practical lessons and statistical indicators, proposes the application of an effective interdisciplinary teaching model in the unity of linguistics and ecological sciences.

Keywords: national terminology, ecological education, pedagogical practice, ethno-linguistic lexicon, national geographical names, lexical base

Аннотация. В исследовании рассматриваются возможности интеграции национальной горной терминологии в контексте повышения экологической грамотности в системе среднего образования. Анализируются официальные учебные программы и учебники по географии, а также оценивается роль местной лексики в освоении высокогорных ландшафтов. В статье комментируется педагогическое влияние богатой этноэкологической терминологической базы азербайджанского языка (например, таких понятий, как «yal» [хребет], «quzey» [северный склон], «güney» [южный склон], «gədik» [перевал] и др.) на развитие географического мышления учащихся и формирование чувства ответственности за окружающую среду. В то же время прослеживается историко-лингвистическая преемственность географической терминологии от периода государства Манна до современных топонимических единиц, а также обосновывается научная значимость сохранения национального наследия. Это исследование, основанное на практических занятиях и статистических показателях, предлагает внедрение эффективной междисциплинарной модели обучения на стыке языкознания и экологии.

Ключевые слова: национальная терминология, экологическое образование, педагогическая практика, этнолингвистическая лексика, национальные географические названия, лексическая база.

Müasir dövrdə, qlobal ekoloji böhranlar və iqlim dəyişikliyi fonunda, dağ ekosistemlərinin qorunması məsələsi beynəlxalq səviyyədə xüsusi aktualıq kəsb edir. Üçüncü Beynəlxalq Dağ Konfransı tərəfindən bəyan edilən prinsiplər də təsdiqləyir ki, bu regional ərazilərin mühafizəsi kompleks və fənlərarası elmi yanaşmalar tələb edir. Lakin intensiv qloballaşma prosesləri fonunda yerli elmi terminologiyanın və ənənəvi coğrafi adların təhsil fəaliyyətindən kənarda qalması meyli müşahidə olunur. Azərbaycan elminin qlobal integrasiyasını təmin etmək üçün milli terminologiya bazasının müasir analitik alət kimi inkişaf etdirilməsi və rəqəmsal platformalara integrasiyası mühüm strateji hədəfdir.

Milli strateji proqramlarda açıq şəkildə qeyd olunur ki, Azərbaycan elminin qlobal birliyə integrasiyası həlledici hədəf olaraq qalır. Bu

integrasiyanı, eləcə də dilimizin elmi kəşfləri və mədəni dəyərləri ifadə edən müasir, analitik alət kimi inkişafını təmin etmək üçün güclü onlayn resurs bazalarının və interaktiv platformaların yaradılması tələb olunur.

Böyük Qafqaz dağ silsiləsinin bir hissəsi olan Şahdağ Milli Parkının Qəbələ bölməsi kəskin relyef parçalanması və aydın görünən şaquli zonalıq ilə xarakterizə olunan tipik yüksək dağlıq alp çəmənlikləri landşaftını təmsil edir. Azərbaycan ümumilikdə doqquz iqlim tipini əhatə edən unikal ekoloji profilə malikdir. Bu iqlim müxtəlifliyi zəngin flora və fauna irsinin əsasıdır; ölkə ərazisinin 12%-i meşələrlə örtülmüşdür, 10%-dən çoxu isə mühafizə olunan təbiət əraziləridir, bura 10 Milli Park və 10 dövlət təbiət qoruğu daxildir. Bu geniş təbii irs ölkənin ekoloji kimliyinin təməlini formalaşdırır.

Azərbaycan mühitində dağlar coğrafi obyektdən çox milli ideologiyaya, ədəbiyyata və dil sisteminə dərinlən nüfuz etmiş fundamental mənəvi dəyərlər məcmusudur. Azərbaycan dili dağ topoqrafiyası, iqlim şəraiti və biomüxtəlifliklə bağlı yüksək dərəcədə ixtisaslaşmış və incəliklərinə qədər fərqləndirilən leksik bazaya malikdir. Məsələn, ümumi təhsil proqramlarında “dağ silsiləsi” kimi ümumi anlayışlardan istifadə edildiyi halda, milli terminologiya fərqli hündürlük formalarını və aşırımları xüsusi adlarla fərqləndirir ki, bu da əsrlər boyu aparılmış yerli ekoloji müşahidələri əks etdirir. S. Sadıqovanın tədqiqatında qeyd edildiyi kimi, müstəqillik illərində Azərbaycanda elmi terminologiyanın təkamülü ölkənin dünya elminə inteqrasiyası ilə bir-başına bağlıdır. Beynəlxalq əlaqələrin sürətli genişlənməsi və texniki tərəqqi milli terminoloji bazanın müasirləşdirilməsini və ana dilinin global diskursda çevik analitik alət kimi fəaliyyət göstərməsini zəruri etmişdir. (s. 13-14).

Hazırkı problem ekoloji təhsilin linqvistik baxımdan eyniləşdirilməsində özünü göstərir. Öyrənənlərə yalnız qloballaşmış terminlər tədris edildikdə, onlarda yerli ətraf mühitə qarşı bir növ konseptual yadlaşma yaranır. Milli dağ terminologiyasının orta məktəb ekologiya dərslərinə inteqrasiyası aşağıdakı amillərlə əsaslandırılır:

- Konseptual aydınlığın təmin edilməsi: Milli terminlər Qafqazın spesifik geomorfoloji strukturunu xarici dillərdən tərcümə edilmiş ümumi anlayışlara nisbətən daha dəqiq təsvir edir.

- Ekoloji aidiyyət və məsuliyyət hissinin inkişafı: Dil mədəniyyət daşıyıcısı rolunu oynadığından, doğma terminlərin istifadəsi öyrənənlərlə qorumağa çalışdıqları təbii landşaftlar arasında daha dərin emosional əlaqəni təmin edir.

- Fənlərarası boşluqların aradan qaldırılması: Filologiya və ekologiya elmləri arasındakı bu əlaqə dayanıqlı inkişafın məqsədlərinə tam cavab verən bütöv və kompleks təhsil modeli formalaşdırır.

Tədqiqatın metodologiyası linqvistik landşaftın təhlilini və pedaqoji məzmunun qiymətləndirilməsini sintez edən fənlərarası yanaşmaya əsaslanır. Elmi tədqiqat prosesi ardıcıl olaraq üç əsas mərhələdə həyata keçirilmişdir:

1. Leksik materialın seçilməsi: Etimoloji və dialektoloji lüğətlərin sistematik nəzərdən keçirilməsi vasitəsilə ənənəvi Azərbaycan dağ terminologiyasının unikal korpusu formalaşdırılmışdır. Bu mərhələdə terminlərin seçilməsi on-

ların Qafqazın geomorfologiyası, hidrologiyası və biomüxtəlifliyinə dair spesifik təsvir imkanlarına əsaslanmışdır (məsələn: yal, quzey, güney, gədik, yargan, dərə və s.).

2. Kurikulumun təhlili: Ekoloji terminlərin işlənmə tezliyini və kontekstini müəyyən etmək üçün orta məktəblərin (V-IX siniflər) biologiya və coğrafiya dərsləkləri tədqiqata cəlb edilmişdir. Burada əsas diqqət beynəlxalq mənşəli (latın və ya yunan) terminlərin milli ekvivalentlərinə olan nisbətənin qiymətləndirilməsinə yönəldilmişdir.

3. Keyfiyyət göstəricilərinin müşahidəsi: Tədris prosesində tələbələrin mövzuya marağını və mənimsəmə səviyyəsini qiymətləndirmək üçün müqayisəli pedaqoji çərçivə hazırlanmışdır. Xüsusilə, elmi mənə ilə mədəni yaddaş arasında əlaqə yaradan “etno-ekoloji” terminlərin dağlıq ərazilərə xas olan eroziya, torpaq degradasiyası və su dövrünü kimi ekoloji problemlərin mənimsənilməsinə təsiri öyrənilmişdir.

Tədqiqata cəlb olunan inteqrasiya olunmuş təlim metodlarının səmərəliliyini müəyyən etmək məqsədilə 2023-2024-cü tədris ilində Böyük Qafqaz regionunu təmsil edən pilot ümumi təhsil məktəblərinin V- IX sinif şagirdləri (cəmi 120 nəfər) arasında sorğu keçirilmişdir. Toplanmış empirik məlumatların analizi göstərir ki, etno-ekoloji terminologiyasının və strukturlaşdırılmış materialların tədrisə inteqrasiyası mürəkkəb coğrafi anlayışların mənimsənilmə dinamikasını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Şagirdlərin mənimsəmə göstəricilərinin təhlili aşağıdakı nəticələri ortaya qoymuşdur:

- Landşaftın müəyyən edilməsi (95%): Şagirdlərin mütləq əksəriyyəti fiziki-coğrafi obyektləri və relyef formalarını milli terminlər vasitəsilə asanlıqla tanımaq və fərqləndirmək bacarığı nümayiş etdirmişdir.

- Ekoloji anlayışlar (88%): “Təbiətdən səmərəli istifadə”, “quzey/güney mikroiqlimi” və “meşə fondu” kimi fundamental ekoloji konseptlər yüksək səviyyədə mənimsənilmişdir.

- Metodoloji terminlər (82%): Şagirdlər “kartoqrafik təhlil” və “qrafik təhlil” kimi akademik anlayışları daha effektiv qavramışlar.

- Praktiki tətbiq (75%): Öldə olunmuş biol.liklər əsasında xəritələr və relyef profilləri üzərində müstəqil işləmək bacarığı formalaşmışdır.

Bu nəticələr dağ coğrafiyasının tədrisində vizual və kartoqrafik metodlardan istifadənin elmi-pedaqoji zərurətini bir daha əsaslandırır.

Müasir coğrafiyada vizual müşahidədən ölçülə bilən məlumatlara keçid xəritələşdirmə tədqiqat metodu vasitəsilə təmin edilir. 11-ci sinif Azərbaycan coğrafiyası dərslində (Alhasov & Əhmədov, 2018) qeyd edildiyi kimi, belə mürəkkəb yer formalarının öyrənilməsi dörd vacib analitik sütuna əsaslanır: *vizual təhlil*, *kartoqrafik təhlil*, *qrafik təhlil* (*relyef profilinin qurulması*) və *riyazi təhlil*.

Bu metodoloji dəqiqlik Azərbaycan təbiətinin öyrənilməsinin həm fundamental elmi prinsiplərə, həm də beynəlxalq standartlara tam uyğun

gəlməsini təmin edir. Müasir Azərbaycan dərslərində işlədilən coğrafi terminlər təsadüfi pedaqoji seçim olmaqdan uzaqdır; onlar Manna dövlətinə (e.ə. I minillik) qədər uzanan 3000 illik zəngin dil irsimizin aydın göstəricisidir. Qədim oronimlər (məsələn, “Beş dağ” mənasını verən “Uishda”) ilə müasir terminologiya arasındakı etimoloji paralellər sübut edir ki, dağ landşaftına dair milli qavrayışımız eramızdan əvvəl birinci minillikdən bəri öz struktur və mədəni bütövlüyünü qoruyub saxlamışdır (Ömərov, 2012).

Aparılan təhlillər dağ icmalarının zəngin etno-lingvistik leksikası ilə ekoloji təhsildə istifadə olunan standartlaşdırılmış dərslük dili arasında ciddi konseptual fərqləri üzə çıxarmışdır.

Beynəlxalq / Standart Termin	Milli Ekvivalent	Dağlıq Ərazilərdə Ekoloji Kontekst
Silsilə / Zirvə (Ridge / Crest)	Yal	Spesifik floranın sağ qaldığı yüksək hündürlüklü silsilə.
Yamac (Şimal/Cənub) (Slope)	Quzey / Güney	Mikroiqlim variasiyaları və günəş radiasiyasının səviyyəsi.
Dağ Aşırımı (Mountain Pass)	Gədik / Aşırım	Fauna üçün miqrasiya marşrutları və qədim mədəni yollar.
Dərə / Kanyon (Valley / Canyon)	Dərə / Yarğan	Hidroloji axın və eroziyaya nəzarət nöqtələri.
Buzlaq (Glacier)	Buzlaq	İqlim dəyişikliyinə göstəriciləri və şirin su mənbələri.

Sırf eksperimental nöqteyi-nəzərdən müəyyən edilmişdir ki, müəllimlər sadəcə “şimal və cənub yamacları” əvəzinə “quzey” və “güney” kimi milli terminlərdən istifadə etdikdə, şagirdlərin mikroiqlim anlayışını yadda saxlaması 15% daha yüksək olmuşdur. Milli terminlər öz daxilində temperatur və rütubət fərqlərinin – məsələn, şimalın rütubətli və sərin, cənubun isə quru və günəşli olması kimi təbii dərkini daşıyır ki, bu da dağ ekosisteminin zənginliyini anlamaqda fundamental rol oynayır. Beləliklə, milli terminologiya daxili yaddaş köməkçisi rolunu oynayaraq, dağlarımızın qorunması işini şagird üçün daha şəxsi və mədəni baxımdan əhəmiyyətli bir tapşırığa çevirir. Təqdim olunan bu konseptual yanaşma ekolinqvistikanın əsas prinsipləri ilə tamamilə üst-üstə düşür;

belə ki, mövcud nəzəriyyələrə görə, yerli terminoloji bazanın eroziyası və yox olması regional ekoloji biliklərin və tarixi-təbii təcrübənin itirilməsi təhlükəsini yaradır (Stibbe, 2015).

Bizim empirik tapıntılarımız qəti şəkildə göstərir ki, dil ünsiyyət funksiyasından daha çox, ətraf mühiti qavrama prosesinin fundamental komponenti kimi xidmət edir. Quru və mücərrəd elmi anlayışlardan yerli dağ terminologiyasına keçid təhsil sistemində regional mühitə əsaslanan təhsil modelinin tətbiqi baxımından mühüm pedaqoji addım hesab olunur. Böyük Qafqaz dağ sisteminin milli coğrafiyada böyük yer tutduğu Azərbaycan mühitində “yal” və ya “dərə” kimi spesifik ifadələrin tədrisə daxil edilməsi şagirdlərin sinifdə qazandıqları nəzəri bilikləri real coğrafi obyektlər üzərində birbaşa

qavramasına imkan verir. Bu yanaşma yerli coğrafi leksikanın itirilməsinin regional ekoloji təcrübə və biliklərin itirilməsinə səbəb olduğunu irəli sürən ekolinqvistikanın fundamental prinsipləri ilə tamamilə səsleşir.

Milli tədqiqat səviyyəsində bunun ən bariz nümunəsi “buzlaq” anlayışıdır; çünki bu termin müasir ekoloji diskursda yerli miqyasda iqlim dəyişikliyinə ən aydın göstəricisi kimi böyük elmi əhəmiyyət kəsb edir. Doğma terminlərin aktiv tədris prosesinə qaytarılması gənc nəslin ekoloji böhranları öz dil sisteminin konseptual süzgəcindən keçirərək ifadə etməsinə şərait yaradır. Bu isə, öz növbəsində, regional səviyyədə bioloji müxtəlifliyin qorunması kimi qlobal ekoloji problemlərin daha dərinəndən dərk edilməsini və fərdi məsuliyyət hissinin artmasını təmin edir.

Azərbaycanın zəngin təbii potensialına baxmayaraq, demoqrafik artım, sənayeləşmə meyilləri və qlobal iqlim dəyişikliyi regional ekosistemlərə antropogen təzyiqləri getdikcə artırır. Ölkədə müasir dövrün əsas ekoloji problemləri arasında torpaq eroziyası, suyun çirklənməsi və tullantıların idarə edilməsi xüsusi yer tutur. Məsələn, təkcə 2021-ci ilin statistik məlumatlarına görə, ölkədə təqribən 3,78 milyon ton sənaye və məişət tullantısı əmələ gəlmişdir. Bu göstərici regional miqyasda ekoloji tarazlığı saxlamaq üçün dayanıqlı dairəvi iqtisadiyyat modellərinin tətbiqini və tullantıların təkrar emalı texnologiyalarının təkmilləşdirilməsini fundamental tələbə çevirir.

Dil integrasiyası vasitəsilə ekoloji şüurun formalaşması dinamikası dörd əsas mərhələdən ibarət koqnitiv proses kimi xarakterizə olunur:

1. Milli terminlərin daxil edilməsi: Bu mərhələ təlim prosesində konseptual təməl yaradır.

2. Mədəni bağın formalaşması: Landşaft artıq mücərrəd bir məkan deyil, ortaq bir miras kimi qəbul edilir.

3. Daha yaxşı dərk etmə (koqnitivlik): Mürəkkəb ekoloji dinamika yerli kodlar vasitəsilə asanlıqla mənimsənilir.

4. Ekoloji məsuliyyət: Şagird öz dilində adlandırıb bildiyi və dəyər verdiyi təbiəti qorumağı vətəndaşlıq borcu hesab edir.

Manna dövlətində (e.ə. I minillik) qədim təsərrüfat təcrübələri də topoqrafiya ilə tam sinkronlaşdırılmışdı. Urmiya hövzəsinin toponimiyası, məsələn, ənənəvi olaraq qoyun sığınacaqları ilə əlaqələndirilən “Bara” mahalı dayanıqlı heyvandarlığın və torpaqdan səmərəli istifadənin ilkin tarixi formasını əks etdirir. Qeyd olu-

nan tarixi presedent müasir kurikulumun “Təbiətdən səmərəli istifadə” məqsədləri ilə tamamilə uzlaşır və təsdiqləyir ki, ekoloji savadlılıq Azərbaycan xalqının zəngin tarixi irsidir.

Nəticə və tövsiyələr. Milli dağ terminologiyasının ekoloji təhsilə integrasiyası Azərbaycanda ekoloji savadlılığın artırılması üçün səmərəli strategiyadır. Dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi və mədəni irsin qorunması üçün aşağıdakılar tövsiyə olunur:

- Coğrafiya və Biologiya dərsliklərinə milli dağ terminlərinin lüğəti daxil edilməlidir.

- Pedaqoqlar elm və yerli mədəniyyət arasında körpülər yaratmaq üçün etno-ekoloji terminologiyadan istifadə etməyə təşviq edilməlidirlər.

- Dağlıq bölgələrdə tarixi iqlim modellərinin müəyyən edilməsində dialektoloji məlumatların rolu daha dərinəndən araşdırılmalıdır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin vurğuladığı kimi, ana dili və mədəni irs milli dövlətçiliyin fundamental əsaslarını təşkil edir. Bu nöqtəy-nəzərdən, Azərbaycanın “Yaşıl İrsi”nin qorunması məsələsi ölkənin linqvistik kimliyinin qorunması prosesi ilə qırılmaz şəkildə bağlıdır. Milli dağ terminologiyasının orta məktəb kurikulumlarına integrasiyası təkcə gələcək ekoloqların hazırlanması üsulu deyil, həm də zəngin mədəni və təbii resursların qorunmasına yönəlmiş vətəndaşlıq məsuliyyətinin təzahürüdür. Bu mühüm etno-ekoloji mövzuların öyrənilməsində elmi-praktik baza rolunu oynayan Şahdağ Milli Parkı həm sahə tədqiqatlarını, həm də innovativ elmi yanaşmaları birləşdirən mürəkkəb coğrafi sistemi özündə ehtiva edir.

Problemin aktuallığı. Qlobal ekoloji böhranlar şəraitində milli coğrafi leksikanın orta məktəb ekologiyaya tədrisinə integrasiyası, şagirdlərdə yerli təbii mühitə qarşı konseptual doğmalığ və ekoloji məsuliyyət hissinin formalaşdırılması baxımından mühüm vacibliyə kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Tədqiqat ilk dəfə olaraq Azərbaycanın zəngin etno-linqvistik dağ terminologiyasının Manna dövlətindən gələn tarixi-varislik köklərini elmi şəkildə əsaslandırır və dilçiliklə ekologiyanın kəsişməsində fənlərarası tədris modelini ortaya qoyur.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə irəli sürülən tövsiyələr və statistik təhlillər orta məktəblərin Coğrafiya və Biologiya dərsliklərinin, eləcə də fənlərarası kurikulum proqramlarının yenilənməsində və müəllimlər üçün metodik vəsaitlərin hazırlanmasında birbaşa tətbiq oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Alxasov, A., & Əhmədov, R. Coğrafiya: Ümumi təhsil məktəblərinin 11-ci sinfi üçün dərslik / –Bakı: Aspi-Poligraph, –2018.
2. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA). Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. –Bakı: "Elm" nəşriyyatı, –2020.
3. Həsənov, A., & Əliyeva, S. Ekoloji təhsildə pedaqoji metodlar // Təhsil Elmləri Jurnalı (Journal of Educational Sciences), –2023. 15(2), –45-60.
4. Məmmədov, R. Azərbaycanın geomorfologiyası. –Bakı: "Elm" nəşriyyatı, –2018.
5. Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi. Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyət. –2026. Mənbə: <https://eco.gov.az/az/ekoloji-siyaset/azerbaycan-respublikasında-ekoloji-veziyyet>
6. Ömərov, V. Qədim Manna dövlətində yazı və dil mədəniyyəti // Səs qəzeti. –2012, 25 iyul. –s. 14.
7. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2013). *[Qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun olaraq Azərbaycan dilinin istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı]* (Prezident Fərmanı).
8. Sadıqova, S. Müstəqillik illərində Azərbaycan dilində terminologiyanın inkişafı. –Bakı: Avropa nəşriyyatı, –2016.
9. Stibbe, A. Ekolinqvistika: Dil, ekologiya və yaşadığımız hekayələr (Ecolinguistics: Language, ecology and the stories we live by). Routledge, –2015.
10. UNESCO. Dayanıqlı inkişaf naminə təhsil: Yol xəritəsi. UNESCO Nəşriyyatı, –2021.
11. UIAA (Beynəlxalq Alpinizm və Dağçılıq Federasiyası). *Dağların qorunması və dayanıqlı turizm rəhbərliyi*. Beynəlxalq Alpinizm və Dağçılıq Federasiyası. –2024.

Redaksiyaya daxil olub: 06.09.2026.